

<https://openaccess.leidenuniv.nl>

License: Article 25fa pilot End User Agreement

This publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act (Auteurswet) with explicit consent by the author. Dutch law entitles the maker of a short scientific work funded either wholly or partially by Dutch public funds to make that work publicly available for no consideration following a reasonable period of time after the work was first published, provided that clear reference is made to the source of the first publication of the work.

This publication is distributed under The Association of Universities in the Netherlands (VSNU) 'Article 25fa implementation' pilot project. In this pilot research outputs of researchers employed by Dutch Universities that comply with the legal requirements of Article 25fa of the Dutch Copyright Act are distributed online and free of cost or other barriers in institutional repositories. Research outputs are distributed six months after their first online publication in the original published version and with proper attribution to the source of the original publication.

You are permitted to download and use the publication for personal purposes. All rights remain with the author(s) and/or copyrights owner(s) of this work. Any use of the publication other than authorised under this licence or copyright law is prohibited.

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please contact the Library through email: OpenAccess@library.leidenuniv.nl

Article details

Rap S.E. (2019), Heilige graal of werkelijkheid? Het recht om gehoord te worden voor kinderen in juridische procedures, Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten 20(2): 131-133.

Editoriaal

Heilige graal of werkelijkheid? Het recht om gehoord te worden voor kinderen in juridische procedures

Het recht om gehoord te worden (art. 12) is een van de algemene beginselen van het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK). Het feit dat dit recht is opgenomen in het IVRK wordt gezien als een van de belangrijkste innovaties van het Kinderrechtenverdrag: dit recht impliceert dat kinderen dragers van rechten zijn, dat zij zelfstandig aanspraak moeten kunnen maken op hun rechten en dat hun mening meegewogen dient te worden in alle belangrijke beslissingen die genomen worden in hun leven (Cantwell, 1992). Maar wat heeft dit recht kinderen opgeleverd in de afgelopen 30 jaar, sinds het Kinderrechtenverdrag is aangenomen door de VN? In deze bijdrage wil ik stilstaan bij enkele ontwikkelingen op dit terrein, zonder daarbij te pretenderen volledig te zijn. Hierbij zal de aandacht met name gericht zijn op de rol van het recht om gehoord te worden in juridische procedures.

Het recht om gehoord te worden is een van de participatierechten in het IVRK. Deze rechten maken het voor kinderen mogelijk om hun stem te laten horen, in het publieke leven, maar ook in individuele juridische beslissingen (Thomas, 2007). Participatie wordt doorgaans gebruikt als verzamelterm voor verschillende rechten en uitgangspunten in het IVRK¹. Participatie door kinderen kan worden gezien als een op zichzelf staand doel, om de mening van kinderen te horen, of als middel, om andere doelen te bereiken, zoals het verbeteren van de besluitvorming en het beter aansluiten bij de wensen en behoeften van kinderen (Herbots & Put, 2015; Sinclair, 2004).

Op Europees niveau bestaat veel aandacht voor de implementatie van artikel 12 IVRK. Met het verschijnen van de *Richt snoeren van het Comité van Ministers van de Raad van Europa voor kindvriendelijke justitie* (hierna: *Guidelines*)² is een koppeling gemaakt tussen participatie en kindvriendelijke juridische procedures. Net als het IVRK, is het uitgangspunt van de *Guidelines* dat kinderen dragers zijn van rechten en dat zij effectief moeten kunnen participeren in juridische procedures die hen aangaan (Liefwaard & Kilkelly, 2018). De *Guidelines* geven praktische richtlijnen aan de 47 lidstaten van de Raad van Europa om het kind een plaats en stem te geven in alle fasen van (niet-)gerechtelijke procedures³. Zowel de Raad van Europa als de Europese Commissie heeft participatie en kindvriendelijke justitie voor alle kinderen aangewezen als beleidsprioriteiten⁴.

¹ Het recht om gehoord te worden kan in verschillende bepalingen van het IVRK gevonden worden, zoals in art. 13-15 (vrijheid van meningsuiting; vrijheid van gedachten, geweten en godsdienst; vrijheid van vereniging en vergadering), art. 9(2) (scheiding van ouders), art. 21(a) (adoptie) en art. 23(1) (kinderen met een handicap).

² Aangenomen door het Comité van Ministers op 17 november 2010.

³ *Guidelines on child-friendly justice*, explanatory memorandum, para. 16.

⁴ Raad van Europa, *Strategy for the Rights of the Child (2016-2021)*, 2016; Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, *An EU Agenda for the Rights of the Child*, COM(2011)60 final.

In onder andere de *Guidelines* wordt veel aandacht besteed aan hoe de stem van kinderen effectief gehoord kan worden, waarbij verschillende randvoorwaarden van belang worden geacht, zoals het waarborgen van de privacy van het kind, het bieden van een veilige omgeving waarin het gehoord wordt en goed opgeleide professionals⁵. Het hechten van een passend belang aan de mening van het kind is een volgende stap die genomen moet worden (art. 12(1) IVRK). Dit betekent dat rekening gehouden moet worden met de zich ontwikkelende vermogens van het kind (art. 5 IVRK) in het meewegen van zijn of haar mening in de beslissing die genomen wordt. Onder professionals en in verschillende juridische contexten bestaat in het algemeen onduidelijkheid over hoe de mening van het kind gewogen moet worden om daaraan een passend belang te kunnen hechten (Daly & Rap, 2018). Dit blijkt met name ingewikkeld te zijn wanneer het gaat om een erg jong kind of wanneer de mening van het kind tegenstrijdig is met het standpunt van de ouders of de rechter (Daly, 2017). Een van de waarborgen voor het hechten van een passend belang aan de mening van het kind, is het informeren van het kind over hoe zijn of haar mening meegewogen is in de beslissing (Lundy, 2007)⁶. Dit moet ervoor zorgen dat het horen van het kind niet alleen een formaliteit is, maar dat de mening van het kind ook echt meegewogen wordt⁷. Vanzelfsprekend is dit van bijzonder belang wanneer beslissingen genomen worden die tegen de wensen van het kind ingaan (Leviner, 2018; Minkhorst *et al.*, 2016). Maar helaas is het geven van uitleg na een gerechtelijke beslissing nog vaak een onderbelicht punt, waarbij praktische belemmeringen een rol spelen (bv. tijdsdruk, het niet aanwezig zijn van het kind tijdens de uitspraak en de juridische taal die gebruikt wordt). Recentelijk hebben rechters in onder andere Nederland en Engeland geëxperimenteerd met (toelichtingen op) uitspraken in kindvriendelijke taal, speciaal gericht aan het kind (Liefwaard, 2017).

Maar een meer fundamentele, onderliggende vraag is of kinderen werkelijk kunnen participeren in juridische procedures en of hun stem echt gehoord wordt. Veel juridische procedures hebben waarheidsvinding of het beoordelen van geloofwaardigheid als belangrijkste doel, denk bijvoorbeeld aan het (jeugd)strafrecht of het vreemdelingenrecht, en het horen en meewegen van de visie en mening van het kind spelen daarin een ondergeschikte rol. De bijdrage van het kind heeft het functionele doel binnen de juridische procedure om een beoordeling te kunnen maken van zijn of haar aandeel in een strafbaar feit, het verzamelen van bewijs tegen een verdachte of het inschatten van het gevaar voor vervolging van ouders en het kind in het land van herkomst (Smyth, 2014). Dit lijkt misschien inherent te zijn aan het feit dat het kind gehoord wordt in de context van een juridische procedure, maar men dient niet uit het oog te verliezen dat kinderen op grond van het Kinderrechtenverdrag het recht hebben om hun mening vrijelijk te uiten in iedere gerechtelijke en bestuurlijke procedure die het kind aangaat (art. 12(2) IVRK). Om het recht om gehoord te

⁵ VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *General Comment n° 12 “The right of the child to be heard”*, 20 juli 2009, CRC/C/GC/12, par. 23, 34, 60; *Guidelines on child-friendly justice*, IV, D, paras. 54-63; Explanatory memorandum IV, D, para. 112.

⁶ VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *General Comment n° 12 “The right of the child to be heard”*, 20 juli 2009, CRC/C/GC/12, par. 45; 134(i); *Guidelines on child-friendly justice*, IV, A, para. 1(g); Explanatory memorandum IV, A, para. 55.

⁷ VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *General Comment n° 12 “The right of the child to be heard”*, 20 juli 2009, CRC/C/GC/12, par. 45. Zie ook VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *General comment n° 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)*, 29 mei 2013, CRC/C/GC/14.

worden niet te laten verworden tot een heilige graal, vraagt dit om een herbezinning op de rol en procespositie van het kind in juridische procedures⁸. Het is van belang om de aandacht niet alleen te richten op het aanbrengen en verbeteren van de randvoorwaarden voor participatie binnen de bestaande structuren en procedures, maar juist het recht om gehoord centraal te stellen en de manier waarop daar invulling aan gegeven moet worden aan te passen aan de ontwikkeling en behoeften van het kind.

LITERATUURLIJST

- Cantwell, N. (1992). The origins, development and significance of the United Nations Convention on the Rights of the Child. In S. Detrick (Ed.), *The United Nations Convention on the Rights of the Child. A guide to the "Travaux préparatoires"*, pp. 19-30. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.
- Daly, A. & Rap, S. (2018). Children's participation in youth Justice and civil court proceedings. In U. Kilkelly & T. Liefwaard (Eds.), *The International Human Rights of Children*. Singapore: Springer.
- Daly A. (2017). *Children, autonomy and the courts: Beyond the right to be heard*. Leiden: Brill Nijhoff.
- Herbots, K. & Put, J. (2015). The participation disc: A concept analysis of (a) child ('s right to) participation. *International Journal of Children's Rights*, 23, 154-188.
- Leviner, P. (2018). Child participation in the Swedish child protection system. *International Journal of Children's Rights*, 26(1), 136-158.
- Liefwaard, T. (2017). Kindvriendelijke rechtspraak ☺. *Tijdschrift voor Familie en Jeugdrecht*, 19(4), 85.
- Liefwaard, T. & Kilkelly, U. (2018). Child-friendly justice: past, present and future. In B. Goldson (Ed.), *Juvenile justice in Europe: Past, present and future*. London/New York: Routledge.
- Lundy, L. (2007). 'Voice' is not enough: Conceptualising article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal*, 33(6), 927-942.
- Minkhorst, F.A.M., Witteman, C.L.M., Koopmans, A.C., Lohman, N. & Knorth, E.J. (2016). Decision making in Dutch child welfare: Child's wishes about reunification after out-of-home placement. *British Journal of Social Work*, 46, 169-185.
- Sinclair, R. (2004). Participation in practice: Making it meaningful, effective and sustainable. *Children & Society*, 18(2), 106-118.
- Smyth, C. (2014). *European Asylum Law and the Rights of the Child*. London/New York: Routledge.
- Thomas, N. (2007). Towards a theory of children's participation. *International Journal of Children's Rights*, 15(2), 199-218.

Stephanie Rap

Universitair docent bij de Afdeling Jeugdrecht,
Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden
Redactielid TJK

⁸ Zie ook het lopende onderzoek naar de civiele procespositie van minderjarigen in Nederland, geleid door prof. Mariëlle Bruning: www.universiteitleiden.nl/nieuws/2018/09/multidisciplinair-onderzoek-naar-de-civiele-procespositie-van-minderjarigen-gestart.